

GİRİTLİ AŞKÎ VE DİVANI

Kadir ALPER

Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Gaziantep / Türkiye

Anahtar Kelimeler: Girit, Aşkî, Tasavvuf, Edebiyat.

ÖZET

Giritli Aşkî XVIII. ve XIX. Yüzyıllar arasında yaşamış, eserleriyle tasavvufî geleneğin devamı hususunda gayret göstermiş olan bir mutasavvıf-şâirdir. İstanbullu Şeyh İbrahim Hanîf'ten mezun olduktan sonra Girit'te Şeyh olarak söz konusu tarikatın öğretilerini yaymaya gayret etmiş ve büyük bir olasılıkla bu adada vefât etmiştir. Aşkî'nin divanından başka yine tasavvufî konuları içeren manzum ve mensur eserleri bulunmaktadır ancak en önemli eseri divanıdır. Onun divanı elif-bâ sırasına göre tertip edilmiş olup klasik edebiyattaki “mürettep divan” kalıbına uymamaktadır. Şair, aruz ve hece ölçülerini kullanmış buna paralel olarak da divan ve halk edebiyatlarında görülen nazım biçimlerinde 301 adet manzume kaleme almıştır. Bazı manzumelerin ise ölçüsü ve nazım biçimi belirlenememiştir. Onun divanında kaside bulunmamaktadır. Gazel, murabba, muhammes, müseddes, koşma örnekleri ise divanda bol miktarda görülmektedir. Aşkî'nin şiirleri içerisinde tevhîd, münâcât, n'at, nasihat-nâme, zikir-nâme, nutuk, nefes, düvazdeh türlerinde değerlendirilebilecek bir hayli örnek bulunmaktadır. Şiirlerinde tam ve yarım kafiyeler kullanmakla birlikte şairin, pek çok mutasavvıf-şairde olduğu gibi, kafiye dışında ses benzerliklerinden yararlanarak şiir ahengini oluşturmaya çalıştığı görülmektedir. Aşkî'nin şiirleri sade Türkçe ile kaleme alınmış olup didaktik ağırlığı olmakla birlikte yer yer lirizmi bünyesinde barındıran samimi, ölçülü bir ifadeye sahiptir. Onun şiirlerinde karmaşık ibareler ve anlaşılması zor mazmunlar, iç içe geçmiş edebî sanatlara pek rastlanmaz. Tasavvufî sembolizm ise her mutasavvıf şairde olduğu kadar Aşkî'de de olması gerektiği kadar görülmektedir. Dilinde Eski Anadolu Türkçesi [EAT] ve Çağatay Türkçesine ait kelimelerin görülmesi de şairin ilgi çeken hususiyetlerindedir. Aşkî'nin şiirleri, didaktik ve lirik özellikler taşımakla birlikte öğreticilik yanı ağır basmaktadır. Aşkî, her mutasavvıf-şair gibi çağından yakınmış, rind ü melamet meşrebi gereğince gösteriş ve şekilcilikten kurtulup öze dönüşü, samimi olmayı arzulamıştır. Kendisi, Kâdirî tarikatına mensup bir şâir olduğu halde Alevî-meşrep çizgide yer alan söylemiyle dikkati çekmektedir. Ayrıca yine söz konusu çevrelerde daha çok görülen edebî türlerde kaleme aldığı manzumeleri, Sünnî- Alevî etkileşimini somut olarak belgeleyen örneklerdendir. Giritli Aşkî'nin, şiirlerinden anlaşıldığı üzere Fuzulî, Bâkî, Yunus Emre, Niyâzî-i Mısrî, Nesimî, Molla Câmî, Urfî gibi şâir ve mutasavvıflardan etkilendiği görülmektedir. Böyle bir etkileşimle meydana getirdiği divanı ve diğer eserleriye şair, “Adalar Türk Edebiyatı” diye isimlendirilebilecek bir edebî sahanın tesis edilmesinde önemli bir yer tutmuştur.